

(17)

İLKEL TOPLUMLARDA YASA VE DÜZEN

İLKEL TOPLUM - Bronislaw Malinowski

KİTAP ÖZETİ

Dr. Mehmet Emin KILIÇ

ÖZET

İlkel insan, kendi topluluğunun yasalarına tam saygı duyan ve her zaman bunlara uymaya hazır olan örnek bir vatandaşdır. Aynı şekilde kabilenin koyduğu tüm kurallarla ve engellere uyması bir aksiyom olarak kabul edilmiştir. İlkel insan kendi töre ve geleneklerine büyük bir saygı duyar, buyruklara kendiliğinden boyun eğer. Her şey doğüstü görüşlerin ve cezaların korkusuna bağlıdır ve ayrıca “grup duygusuna” derinden bağlılıktan yanadır.

Ancak diğer yazar; bir insanın – ister uygar olsun, ister ilkel – arzu edilmeyen, can sıkıcı kurallara tabulara zorlanmadan uyduğu hiç görülmüş müdür? Ama yine de ilkel düzen ve ilkel yasa üzerine yapılan araştırmalarda bu anlayış egemendir. Yazar bu görüşün bazı savunucularından alıntılar yapıyor. Mesela Dr. Lowie şöyle der: “Töresel niteliğe sahip olan yasalara, genelde bizim yazılı yasalarımıza göre daha bir özenle uyuluyor veya daha doğrusu kendiliğinden boyun eğiliyor. İlkel bir Avusturyalıının yasalara “özenle” boyun eğmesini, Newyork’lu birininkiyle karşılaştırmak, tehlikeli bir yönteme başvurmaktır. Gerçek olan şey; bir toplum kendi üyelerinin yasalara “özenle” uymasına güvenmedikçe, yani bireyler yasalara “kendiliğinden boyun eğmedikçe, o toplum etkin bir işleyiş kazanamaz. Ayrıca her uygarlıkta kimi yasa, tabu ve zorunluluklar vardır. Biraz bunlara ahlâksal, duygusal veya pratik nedenlerle boyun eğer, ama ortada bir “kendiliğindeki” yoktur.

İşte yazar bu ve benzer yaklaşımların eksikliğine işaret ediyor. Bunun en büyük sebebi de ilkel yasayı oluşturan güçlerin karmaşık ve belirsiz niteliğe sahip olmasıdır diyor. Şöyle ki; bizler yasama ve yürütmenin kesin düzeneğine alışmış olarak, ilkel toplumda da aynısını arıyoruz ve bulamayınca ilkel insanın kendi yasalarına ilkel eğilimi sayesinde boyun eğdiği sonucuna varıyoruz. Başka bir ifadeyle ilkel topluluklar tüm bu kurumlardan yoksun olduğuna göre, bunlara yasa uygulamaya gerek kalmıyor ve kendiliğinden boyun eğiliyor. Yazar buna karşı olarak, bizzat kendisinin tecrübesiyle Melanezya örneğini sunuyor.

ABSTRACT

(PRIMITIVE SOCIETY - Bronislaw Malinowski, Book Summary)

LAW AND ORDER IN PRIMITIVE SOCIETIES

Primitive human is an exemplary citizen who completely respects the rules of his/her own community and who is ready to obey them at any time. In the same way, following all the rules and restrictions determined by the tribe are accepted as axiom. Primitive human greatly respects own customs and traditions, automatically submits to orders. Everything is based on the fear of supernatural ideas and punishments, in addition to deep loyalty to “group feeling”. However, has there ever been any person - whether civilized or primitive - who followed the undesired, boring rules and taboos

without having difficulties? Nevertheless, this understanding is dominant in the studies about primitive order and primitive rules.

Keywords: Primitive, Society, Laws, Order.

1- İlkel İnsan Töreye Kendiliğinden Boyun Eğer:

İlkel insan, kendi topluluğunun yasalarına tam saygı duyan ve her zaman bunlara uymaya hazır olan örnek bir vatandaşdır. Aynı şekilde kabilenin koyduğu tüm kurallarla ve engellere uyması bir aksiyom olarak kabul edilmiştir. İlkel insan kendi töre ve geleneklerine büyük bir saygı duyar, buyruklara kendiliğinden boyun eğer. Her şey doğaüstü görüşlerin ve cezaların korkusuna bağlıdır ve ayrıca “grup duygusuna” derinden bağlılıktan yanadır.

Ancak diğer yazar; bir insanın – ister uygar olsun, ister ilkel – arzu edilmeyen, can sıkıcı kurallara tabulara zorlanmadan uyduğu hiç görülmüş müdür? Ama yine de ilkel düzen ve ilkel yasa üzerine yapılan araştırmalarda bu anlayış egemendir. Yazar bu görüşün bazı savunucularından alıntılar yapıyor. Mesela Dr. Lowie şöyle der: “Töresel niteliğe sahip olan yasalara, genelde bizim yazılı yasalarımıza göre daha bir özenle uyuluyor veya daha doğrusu kendiliğinden boyun eğiliyor. İlkel bir Avusturyalıının yasalara “özenle” boyun eğmesini, Newyork’lu birininkiyle karşılaştırmak, tehlikeli bir yönteme başvurmaktır. Gerçek olan şey; bir toplum kendi üyelerinin yasalara “özenle” uymasına güvenmedikçe, yani bireyler yasalara “kendiliğinden boyun eğmedikçe, o toplum etkin bir işleyiş kazanamaz. Ayrıca her uygarlıkta kimi yasa, tabu ve zorunluluklar vardır. Biraz bunlara ahlâksal, duygusal veya pratik nedenlerle boyun eğer, ama ortada bir “kendiliğindeki” yoktur.

İşte yazar bu ve benzer yaklaşımların eksikliğine işaret ediyor. Bunun en büyük sebebi de ilkel yasayı oluşturan güçlerin karmaşık ve belirsiz niteliğe sahip olmasıdır diyor. Şöyle ki; bizler yasama ve yürütmenin kesin düzeneğine alışmış olarak, ilkel toplumda da aynısını arıyoruz ve bulamayınca ilkel insanın kendi yasalarına ilkel eğilimi sayesinde boyun eğdiği sonucuna varıyoruz. Başka bir ifadeyle ilkel topluluklar tüm bu kurumlardan yoksun olduğuna göre, bunlara yasa uygulamaya gerek kalmıyor ve kendiliğinden boyun eğiliyor. Yazar buna karşı olarak, bizzat kendisinin tecrübesiyle Melanezya örneğini sunuyor.

2- Melanezya Ekonomisi ve İlkel Komünizm Kuramı:

Yazar önce Melanezyayı tanıtıyor. Buna göre Melanezya Yine Gine yakınlarında bir grup mecran adasından oluşan bir bölgedir. Başlıca uğraş tarım ve balıkçılıktır. Ayrıca çeşitli zanaat ve meslekler gelişmiştir.

Balık kayıklarına ilk göz atıldığında bir karmaşa, yöntem ve sistem yokluğu varmış gibi bir izlenim gelişir. Ancak dikkatlice bakıldığında bazı teknik sistemlerin, ekonomik örgütlenmelerin, iş ve işçi bölüklerinin ve bir örgütlenmenin olduğu görülür.

Kayıktaki kişiler hem birbirlerine, hem de köyün diğer sakinlerine karşı sorumludur. Topluluk balığa çıktığında kayık sahibi kayığı vermek zorundadır. Balıkçıların da kayık sahibine karşı görevleri vardır. Her insan kendi hizmetinin karşılığını alır.

İşte tüm bunları bilmeyen, dıştan bakan bir gözlemci bunlardan hareketle yanlış olarak ilkel bir komünizmin varlığı sonucuna ulaşabilir. Çünkü o kayığı tüm

grubun malı olduğunu düşünür. Mesela buradan hareketle Dr. Rivers Melanezya kültürünün komünist yaklaşımın ağır bastığı bir mülkiyet anlayışına sahip olduğunu söyler.

Yazara göre bu genelleme çok yanlıştır. Çünkü bu toplumda bireyin haklarını net ve açıkça birbirinden ayıran bir ayırım vardır.

Yazara göre bu yanlıştan kurtulmanın tek yolu , hukuk durumunu gönümüz, kapitalist, komünist gibi kavramlarla değil, somut olguların terimleriyle tanımlamaktır. Mesela Melanezya halkında bir balıkçı kayığı üzerindeki mülkiyet hakkı, bunu üreten ve sahipliğinden yararlanan insan grubunun, onu üretme ve kullanma tarzıyla tanımlanıyor. Kayığın sahibi aynı zamanda ekibin şefi ve balıkçılığın büyücüsüdür, kayığın bakımını yapmakla sorumludur. Bunu ekibin yardımıyla yapar. Herkesin yeri ve görevi belirtmiştir. Herkese görevine uygun bir ad verilmiştir. Ayrıca her kayığın filodaki yeri ve görevi de bellidir. Kısaca ortada bir işbölümü ve görev anlayışı vardır.

3- Ekonomik Görevleri Buyurucu Niteliği:

Melanezya halkında kıyı köyleri ile tarım köyleri arasında sıkı bir ekonomik işbirliği vardır. İçerdeki köylüler, balıkçılara sebze verirler, balıkçılar da bunu balıkla öderler. Bu bir ekonomik uzlaşma olmanın yanında törensel bir özelliğe de sahiptir. Değiş tokuş yapan hiç kimse reddetme, pazarlık etme hakkına sahip değildir.

Bu görevleri böylesine buyurucu yapan şeyi; iki tarafında birbirine bağımlı olmasıdır. Kıyı köyleri hiçbir zaman yeterince sebze bulamaz, içerdeki ise balığa sürekli gereksinim duyarlar. Ayrıca kıyı köylerdeki törenlerde yiyecek dağıtmak bir adettir. Bu yiyecekler ise balık değil ova köylerde yetişen sebzelerdir. Böylece sebzenin değeri artmış olur. Kısaca biri diğerinden vazgeçemeyeceği bir ilişki mevcuttur.

4- Karşılıklı Olma İlkesi ve İkili Örgütlenme:

Karşılıklı olma ilişkisine göre iki topluluk arasındaki değiş-tokuş rastgele yapılmıyor. Tersine her insanın belli bir ünvanı bulunan bir arkadaşı var. Bu iki insan genelde evlilik yoluyla akrabadır veya yeminli dosttur.

Karşılıklı olma ilişkisinde her fiil sosyolojik bir ikilemi kapsar. Her iki bölümde bulunanlar hizmet ve görev değişimi yapıyor. Tüm diğer ekonomik etkinliklerde olduğu gibi, yerlilerin toplumsal olan bu söylem herkesin kafasında vardır. Bu ilkeyi göz önüne almadan bir görevi yerine getirmek söz konusu değildir.

5 – Yasa, Kişisel Kazanç ve Toplumsal Tutku:

Balıkçıları görevlerini yerine getirmeye iten baskı ve zorunluluklardan ayrı olarak başka nedenler de var: mesleğin yararlı oluşu, taze yiyecek bulma arzusu, bir spor gibi olan balıkçılığın çekiciliği gibi.

Bir başka faktör de törensel özelliklerle alakalı: besin armağanları bir övünmeyi de içerir. Armağanlar ve fazla yiyeceklerin dağıtımında kişiliğin yüceltilmesi ve bir gücün dışa vurumu görülür. Melanezyalılar yiyeceklerini oturdukları evlerden daha süslü ve daha iyi evlerde saklarlar. Cömertlik onlar için en büyük zenginliktir. Bu kişiler için göze çarkpma arzusu, eli açık görünme tutkusu önemlidir.

Bununla beraber yerliler bu zorunda olma ilkesini zaman zaman gevşetmek isterler. Görevinden kaçma arzusu olmakla beraber görevi yerine getirdiğinde bununla övünür.

Yazar bu tespitlerle, ilkel insanın yasalara kendiliğinden tabi olduğu görüşüne dayanan antropologların kanaatlerini karşılaştırır. Bunlar arasında bir benzerlik yoktur. Yasa buyrukları kesinlikle zorunlu bir niteliğe sahiptir. Ayrıca bu hukuksal kurallar, dinsel kurallara da benzemez.

6- Dinsel Edimlerde Yasal Düzenlemeler:

Tıpkı bizde olduğu gibi ilkelerde de sivil yasaların başlıca amacı mülkiyet ve malvarlığıdır. Ancak bunun dışında törensel ve dinsel yaşamda da yasaların önemi mevcuttur.

Mesela; ölüm nedeniyle yas ve üzüntü bunu iyi bir şekilde anlatır. Bu olayda temel karakteristik dinsel niteliktedir ve yazara göre bu dinsel işlemler de yasal bir yöne sahiptir. Örnek toplulukta gömme töreni yaşayanlar açısından bir zorunluluk, bir görevdir. Dul kadın ağlar, sızlanır, yas tutar. Bunu yaparken bir karşılık da bekler. Çünkü kocanın ölümünden 3 gün sonra kadın kocanın akrabalarından gözyaşına karşılık yiyecek alır daha uzun yaşlarda farklı şeyler de alır.

7- Evliliğe İlişkin Yasalar:

Evlilik sadece iki eş arasında bağ kurmuyor, koca ile aile ve özellikle de kadının kardeşi ile arasında çok özel bir ilişki kuruyor. Kadın her zaman bir erkeğin koruması altındadır. Bu adam kadının kardeşlerinden birisidir. Kadın ona boyun eğmeli ve ona karşı kimi görevleri yerine getirmelidir.

Erkek kardeş, kız kardeşinin çocuklarının doğal vasisidir. Çocukların gözünde ailenin yasal şefi baba değil, dayıdır. Dayı yiyeceğinden önemli bir bölümü onlara ayırmalıdır. En zor yükümlülük de budur. Çünkü evlilik kocanın köyünde olur.

Hasat zamanı bahçedeki başlıca pay, kız kardeşin köyüne gider. Burada karşılıklı ilişki ilkesinin fonksiyonu ortaya çıkar. Çocuklar da büyüyünce dayının otoritesi altına girer. Dayının borçlarının ödenmesinde ona katkıda bulunurlar.

Yazara göre; tüm bunları “karşılıklı ilişki” çerçevesinde değerlendirmek gerekir. Eğer bu kendi çerçevesinden çıkarılır ve tek başına göz önüne alınırsa, sonuç bize anlamsız gelir ve sosyolojik bir anlam taşımaz. O zaman da buna yanlış olarak komünist bir anlayış olarak bakılır.

Do Ut Des İlkesi (Veresin diye veriyorum):

Önceki bölümlerde görüldü ki insanı kendi görevlerini yerine getirmeye zorlayan yasa ile toplumsal ve psikolojik bir baskı söz konusudur.

Tek tek örneklerden şu sonuca ulaşılabilir ki; aynı düzenek tüm toplumsal ilişkilerde vardır. Ve bu düzenekten dolayı buyurucu görevler kendi başına bir kategori oluşturur.

Görevlerin titizce yerine getirilmesinin sebebi, insanın bunları yerine getirmediği takdirde toplumda hoş görülmez, toplumun dışına itilir.

Yerlilerin kafasındaki sistem çok karmaşık bir “veresin diye veriyorum” ilkesine dayanır.

Bu din veya büyü törenlerinde de görülür. Dini edim yalnızca kendi amacına ve ilk sonuçlarına göre yerine getirilmez, ayrıca bireylerle gruplar arasında bir ödülle veya karşı bir hizmetle sonuçlanır. Mesela büyücü toplumun tüm büyü edimlerini yerine getirmek zorundadır, bunun karşılığında yiyecek alır. Kısaca dinsel görev niteliğine toplumsal görevi katmayan bir tek dinsel edim yoktur.

“Karşılık İlkesi” ve “Yasal Statü”

Trobriyand toplumunun tüm yapısı “yasal statü”ye dayanır. Bu şu demektir. Bireysel ve toplumsal statü ve haklar keyfi ve tek yanlı değildir, tanımı kesin buyruklara uygun olarak gerçekleştirilir.

Şef bile birçok önemli hakka ve statüye bağlı olmasına rağmen sıkı ölçülere uymak zorundadır ve yasal sınırlamalara bağlıdır.

Aile ve akrabalık ilişkileri de kısaca “her şey karşılıklıdır” ilkesine dayanır. Kısaca yasa, yerlilerin tüm kabile kültürüne ve tüm yapısına girmiştir. (burada yazar “ileklerin yasalara kendiliğinden boyun eğdiği” şeklindeki tezin yanlışlığını tekrar vurguluyor).

Töre Kurallarının Tanımı ve Sınıflandırılması:

İlkel insan törenin kurallarına uyuyorsa, bunun tek nedeni, kuralları çiğneyecek yetenekte olmamasıdır. Çünkü yasayı buyruklarıyla ahlâk kuralları, adetler arasındaki sınır silinmiştir. Dolayısıyla yasa kesin hatlarıyla tanımlanamaz.

Alışkanlık gücü, geleneksel buyruklara saygı, kamunun görüşünü yerine getirme arzusu ve geleneğe duygusal bağlılık ve törenin kendisi tümüyle insanı töreye boyun eğmeye götürüyor.

Mesela iş ve meslek hayatı ile ilgili kurallara uymanın yararlarını akıl ve deneyimler göstermiştir.

Aynı şekilde dost, akraba ve üstlerle ilişkilerde uyulması zorunlu bazı nezaket kuralları vardır. Bunlara uyulmazsa diğerlerinin gözünde gülünç, kaba ve garip olarak görünür. Aynı şey spor, eğlence, bayram törenlerinde de görülür. Buradaki kurallar bunların canı ve özüdür.

Kısaca yasa buyruğunun yanında birçok norm ve geleneksel buyruklar kişiyi zorunlu kılar.

Yasanın Antropolojik Tanımı:

Yaptırım, gücünü basit psikolojik nedenlerden değil, baskı gücüne sahi kesin toplumsal bir düzenekten alır ve karşılıklı bağımlılık ilkesine dayanır.

Yazara göre; töreye bağlılığı güvence altına alan şey “grup duygusu” veya “ortaklaşa sorumluluk” değildir. Dayanışma ve dayanışma anlayışı elbette Melanezya’da vardır. Çünkü hangi kültürel düzeyde olursa olsun bunlar olmazsa toplumsal düzen tutunamaz. Ancak modern antropologlar bu dürüst gruptan ilkel uygarlığın tüm toplumsal düzenin köşe taşı oluşturuyor.

İlkel insan ne aşırı “ortaklaşmacı” ne de taviz vermez bir “bireyci”dir. Ama onlar tüm insanlar gibi her ikisinin de karışımını temsil ediyor.

Sonuç ve Öndüşünceler:

Modern antropolojide ilkel insan için tüm törenin bir yasa olduğu ve törede başka yasanın olmadığı kabul edilmiştir. Aynı şekilde ilkel insan töreye kendiliğinden ve takı bir şekilde uymaktadır. Ancak fırsat çıkınca töre çiğnenir, bu da meydan okumayı ve suçu oluşturur. İlkel toplumlar başka düzeneklere sahip değildirler. Anlaşılan, modern antropoloji, insanın toplumsal kurallara uyması konusunda onun kişisel özel yatkınlığını ve psikolojik nedenlerin varlığını bilmiyor veya bilmezden geliyor. Hartland ve diğerlerine göre dinsel cezalar, doğaüstü cezalar, grup sorumluluğu ve dayanışması, büyü ve tabular, ilkel insanın hukuk sisteminin başlıca öğeleridir.

Yazara göre tüm bunlar ya kısmen doğrudur, ya da tümüyle yanlıştır;
Çünkü ister vahşi olsun, ister ilkel olsun, insanın kendi güdülerine karşı güdüsel olarak hareket etmek veya haberi olmadan bir kurala boyun eğmesi mümkün değildir.

Yine insanın tüm kendi isteklerine ve eğilimlerine karşı çıkacak tarzda kendiliğinden hareket etmesi de mümkün değildir.

Yasanın temel görevi doğal eğilimleri dizginlemek ve güdülerini belli bir sınıra içene kapatmaktır. Bundan amaç, güdü ve eğilimleri denetlemek ve insanı kendiliğinden olmayan bir davranışı izlemeye zorlamaktır.

Yasanın işlevi ortak bir amaç içinde karşılıklı taviz vermeye ve özveriye dayalı bir işbirliğine yönelmektir.

Melanezya bölgesi kabile içine geçerlikte olan tüm buyrukları zorunlu olarak sayıyor ve saygıyla kabul ediyor. Bunun yanında törenin gücü, arzuların uyarısına, açgözlülüğe tek başına karşı çıkmaya yetmeyebiliyor. Ortak yaşamın düzenini yerleştirmek, fiil ve girişimlerde düzeni sağlamak için geleneksel ceza çoğu zaman başarılı oluyor.

Basit geleneksel saygıdan başka özel cezaları gerektiren kural ve buyruklar var.

Modern antropologlar yaşamının önemini oldukça abartmışlardır. Çünkü onlar yaşamayı diğer yasal buyrukların oluşturduğu bağlamdan kopararak “hükümet” ve “merkezi otorite” sorununa bağlama yanlısına düşmüşlerdir.

İşte en önemli fark yazara göre burada ortaya çıkar; Melanezya topluluğunda yürürlükte olan aile, akraba ve kabile içi, ekonomik vb. ilişkiler ve buyruklar kategorisi, bizdeki sivil yasaları, kendi zorunlu niteliğini birbirine bağlı zorunluluktan alır ve karşılıklı hizmet ağını oluşturur. Bu sisten “her şey karşılıklıdır” ilkesine dayanır.

İnsanlar övünmeye, kendilerini memnun edecek şeylere, prestij kazandıracak şeylere elverişli ne varsa tüm bunlara güçlü bir neden buluyorlar. Demek ki; bu buyrukların zorunlu niteliği bencillik, övülme isteği ve tutku gibi doğal eğilimlerin bir sonucudur.

İLKEL TOPLUMLARDA SUÇ VE CEZA

Yasanın Çiğnenmesi ve Düzenin Sağlanması:

Modern antropolojinin temel kanaatlerinde birçok yanlışlık mevcuttur. O düzeyi yalnız bireysel ve heyecan verici durumlarda, örneğin cinayet, zina, evlilik dışı ilişkilerde, karabüyü de vb. durumlarda inceliyor. Burada antropoloji ilgi çekici ve dramatik öğeleri arıyor, aynı zamanda da ilkel düzenin beklenmedik ve şaşırtıcı özelliklerin de ortaya koymaya çalışıyor. Mesela; akraba grubu dayanışması, tüzel ve ekonomik komünizm, kabile yasalarına kendiliğinden boyun eğme gibi.

Yazara göre ise sivil yasama çok gelişmiştir ve toplumsal hayatın her alanını yönetir. Onların yasaları katı olmaktan, Tanrı adına buyrulmaktan uzaktır, bunun yerine akla uygun, gerekli ve esnek, uyuma elverişli bir özelliğe sahiptir. Yani birey görevlerini yerine getirmenin kendisi için bir zorunluluk olduğunu anlamaktadır.

İlkel insan da uygar insan gibi sadece yasadan kaçmayı bilmekle kalmaz, ara sıra onu çiğner de. Yine yazara göre yasayı çiğneme “fırsat düştükçe” olmuyor, buna ek olarak yasayı çiğnemeyi elverişli hale getiren bazı yasal yöntemler mevcuttur.

(Egzogami örneği). Dolayısıyla yasalara “kendiliğinden” bir boyun eğme söz konusu olamaz. Aynı şekilde geleneğe kölece bir bağlılık da yoktur. Zira gelenek insan en güçlü buyruklardan (egzogami gibi) kaçmaya izin verecek boş inançlar üretiyor. Mesela kabile içi zinanın sonuçları başka bir büyüyle etkisiz kılınarak, yasadan yöntemsel olarak kaçılıyor.

Büyü ve Büyücülüğün Önemi, İşlevi:

Bizim ahlâkımızın, yasalarımızın ve törelerimizin kabaca ve bilime aykırı bir şekilde yerlilerin toplumuna ve neredeyse yasal olan düzene uygulanması, anarşiye ve ahlâki körelmeye yol açıyor; kültürü ve soyu zayıflatıyor.

İlkel toplumlarda yasanın “suça ilişkin” yönü, “sivil” görünümüne göre çok daha belirsizdir. Bizim anladığımız anlamda “adalet” onlara pek uygulanamaz. Sabit yönetime uygun olarak “adalet yönetiminin” bir yöntem gibi düşünülebileceği hiçbir düzenleme ve adet yoktur.

Suçlu belirleyen ve cezalandıran ilkeler çok belirsizdir, ödüllendirici yöntemler değişkendir, rastlantı ve kişisel tutkular belirlemede etkindir. En önemli yöntemler, hiçbir yasal niteliğe sahip olmayan kurumların en önemli yöntemler, hiçbir yasal niteliğe sahip olmayan kurumların törelerin ve düzenlemelerin ikincil bir ürünüdür.

Çeşitli Yasa Sistemleri Arasında Çatışma:

İlkel hukuk tutarlı bir sistem içinde gelişmiş bir ilkeye dayalı ve çok iyi bir araya gelmiş türdeş kuralları temsil etmiyor. Bu ilkel toplulukta yasama, birbirinden az çok bağımsız ve birbirine az çok uyum sağlamış birkaç sistemden oluşuyor. Bu sistemlerden her biri (ana hukuku, baba sevgisi, evlilik yasası, şefin ayrıcalığı vb.) sınırları iyi belirlenmiş alanlarda uygulanıyor ama kimi kez çatışma da olabiliyor.

Önemli bir nokta da ideal yasayla, onun gerçekte uygulanması arasında çatışma olmak zorunda olabiliyor (ana hukuku ile baba sevgisi arasında olan gibi) bunun için çoğu zaman yasa esnekliğe bürünüyor veya uyarlanıyor.

Antropolojinin indirgemeci sonuçlara varmasının temel sebebi kendi yerinde çalışmasıdır.

Doğru olan doğruyu doğru inceleme metoduna başvurmanın zorunluluğudur.

SONUÇ

Kavganın temeli dar anlamdaki yasayla, yasallaşmış adet arasındaki çatışmadır. İlki gücünü kesin bir gelenekten alır; ikincisi ise kişisel eğilimler ve iktidardan alır.

Trobriyand toplumunda esnek ve olumlu zorunluluklar var ama yeterince sıkı; bunlar uygar toplumlardaki sivil yasamaya tekabül ediyor. Bu zorunluluklar, karşılıklı olma ilkesini ve sistemli olasılıkları içeriyorlar ve dış zorlamaların yerini tutuyorlar.

Yasama töresel buyrukların özel bir kategorisidir ve kendi içinde alt bölümlere ayrılıyor. Ayrıca birkaç tane birbirinden ayrı sistem var, bunların bütün kabile tüzesinin iskeletini oluşturuyor ve bu sistemler zaman zaman çatışma içine giriyorlar.

Yöntem sorunu açısından önemli olan salt ve sade buyrukların sıralanmasında değil, bunların uygulandığı yolların ve imkanların araştırılmasıdır. Yani gerçek yaşamda işlediği şekliyle töre kurallarının doğrudan gözlemlenmesine dayalı bir yöntemin izlenmesi gerekir. Bu inceleme yapıldığında yasa ve töre buyruklarının, birbirinden ayrı, yalıtılmış değil, organik bir bütün oluşturduğu görülür.

İLKEL PSİKOLOJİ MİT

Mit, ilkel biçimiyle yalnızca anlatılacak bir öykü değil, aynı zamana bir gerçekliktir. Roman tarzında bir kurgu değil, yaşanan bir gerçekliktir. Çünkü mitin altında yatan olayların uzak bir geçmişte ortaya çıktığına, dünyanın ve insanın kaderi üzerinde etkisini sürdürüşüne inanılır. Bir Hıristiyan için ilk günah, İsa'nın çarmıha gerilmesi neyse ilkel insan için mit odur. Tıpkı bizim kutsal öykülerimiz gibi, ilkelerin mitleri de onların ayinlerinde, ahlâklarında yaşaya gelir, inançlarına egemen olur.

Hala yaşayan bir mit incelenirken, ilkel mitolojiye değin gerilere gitmek gerekir. Yani yorumcuların, bilgin din adamlarının ve ilâhiyatçıların değişikliklerine uğramasından önceki döneme gitmek gerekir.

Mit, simgesel bir ürün değil, üzerine dayandığı kanunun doğrudan bir anlatımı gibi görünmektedir. Mit asla bilimsel bir ilgiyi doyuran bir açıklama değil, toplumsal istek ve ihtiyaçlara dayalı, pratik ihtiyaçlara yardım eden eski bir gerçekliğin yeniden anlatılmasıdır. İlkelerde mit kaçınılmaz bir işlevi yerine getiriyor: inancı yükseltiyor, düzene koyuyor, dile getiriyor. Ayinini etkinliğini güvence altına alıyor. Demek ki; mit insan uygarlığı için hayati bir katkı sağlıyor. Akla uygun bir açıklama veya sanatsal bir düşgücü olmaktan uzak ama inancın ve ilkel ahlâksal bilgeliğin pragmatik bir şartını temsil ediyor.

Melanezya'da yazara göre üç türlü öykü var:

- a) Dinleyenleri eğlendirmek için anlatılan halk masalları
- b) Efsaneler grubundakiler, bunlar daha ciddi bir yapıda ve belli bir toplumsal tutkuyu doyurmayı amaçlıyor.
- c) Mitler, bunlarda sadece gerçek olarak kabul edilmiyor, ayrıca saygın ve kutsal kabul ediliyor.

Mitin İnançla İlişkisi:

Bir inancın eşlik etmediği büyü, tören, ayin bulunmuyor. İnanç somut olayların temeline sahip anlatılarda açık bulunur, inançla somut olaylar arasında yakın bir bağ var. Çünkü mit sadece kimi verilerin bir yorumu değil, aynı zamanda verilerin bir güvencesi v çoğu zaman mitin bağlı bulunduğu etkinliklerin pratik bir kılavuzu sayılıyor.

Öte yandan törenler, törelerde mit çoğu zaman doğrudan bir kaynak oluşturuyor ve mitsel olayların etkisi gibi sayılıyor. Kültürel olgu, mitin içine girdiği bir yapıdır. Ayrıca mitin içinde gerçek neden görülüyor. Buna göre bu öyküler kültürü bütünleyen parçalardır. Mitler aynı zamanda kültürün birden çok alanını yönetir ve denetirler, ilkel uygarlığın dogmatik çatısını oluştururlar. Kısaca yerliler için mit sadece basit bir merakı doyurmaya yaramıyor, aynı zamanda yaşamı belirleyenden daha önemli ilkel bir gerçekliğin yansımını, insanlığın kaderini görüyorlar.

Modern Antropolojinin Mit Anlayışının Eleştirisi:

Yazara göre mitler, iddia edildiği gibi. Olgu ve olayları “açıklama” ve “anlaşılır kılma” amacı taşımazlar. Aynı şekilde mitler, soyut bir kavramı açıklama ve anlaşılır kılmaya da çalışmıyorlar.

Modern antropoloji miti: “Bir açıklama arzusuna denk düşen ve varlığına bizim karşı çıktığımız mitler” şeklinde tanımlaması entelektüel bir çabayı dile getiriyor ve var olmayan, düşsel bir anlatılar ulamını içeriyor. Bu tanım yanlıştır

çünkü mitlerde ilgisiz insanın gerçekleştirdiği saf ve basit bir entelektüel çalışmayı görüyor, onları yaşayan bağlarından koparıyor, mitleri gerçek yaşamdaki işlevine göre değil, kağıt üstündeki biçimiyle inceliyor. Ayrıca gözlemciler, anlatıları olduğu gibi yazıya geçirmekle yetiniyor, böylece mitlerin işlevsel, kültürel ve pragmatik yanı gözardı ediliyor. Sonuçta elimizde bir yığın metne sahibiz ama metnin gerçek niteliğine ilişkin çok az şey biliyoruz.

Büyüye İlişkin Mitler:

Büyü, ilkel insanın gerçeklik karşısındaki pragmatik davranışını en önemli ve en gizemli yanını oluşturur.

Hiçbir yerli oraya büyüü koymadan bahçesine bir şey ekmez. Ama muz ekimi, hindistancevizi toplanması büyüü yapılıdır. Aynı şekilde tehlikeli olan köpekbalığı avcılığında büyü yapılıdır, buna karşın kolay balık avında büyü yoktur. Yani şansla kaza arasında veya umutla korku arasında duygusal bir çatışma varsa orada büyü vardır. Bir güven duygusu içinde, akla uygun yöntemlerin denetimine ve teknik yöntemlere açık işlerde büyü yoktur. Ayrıca tehlikenin olduğu yerde büyü vardır. Aynı şekilde büyüünün sosyolojik bir önemi var. İşin örgütlenmesinde ve sistemli bir şekilde düzenlenmesinde büyü etkili oluyor. Büyü ilkel insana başarı için sıkı bir inanç aşıyor. Büyü insana güven veriyor. Büyüünün yardımı olmadan insanın kendini moralsiz, umutsuz, korku içinde hissedeceği durumlarda onun zihnini açarak yol gösteriyor.

Büyüünün üç temel ögesi var: Formül (sözlü veya şarkılı ifade), Rit (törenselleşmiş eylem) ve ayin yöneticisinin işlevi. Yazara göre bunların en önemlisi ilk olan dua okumadır. Büyüsel sözler söylem, geleneksel bilgiyle yani mitle yakın ilişki içindedir.

Büyüünün “kökeni” yoktur, o ne yaratılmış ne de uydurulmuştur. O dünyanın başlangıcından beri her zaman vardı. Büyüünün özü, onun geleneksel bütünlüğüne bağlıdır. Bu noktada büyüye mit yardımcı olur.

SONUÇ

Mit her şeyden önce kültürel bir güçtür. Ayrıca mit edebi bir içerik de taşır.

Mitin kökenine ve doğasına ilişkin modern tezler dayanaksızdır. Yani :

a) Mit, doğal olayların rapsodik bir betimlemesidir.

b) Mit, ilkel bir bilimsel açıklama türüdür. Bunlardan ne biri ne de diğeri insanların ve onların mitlerinin sosyolojik bağlamını ve kültürel işlevini verebilir.

İlkel bir gerçeği ilke olarak ileri süren mit, günümüze kadar sürüp gelirken ahlâksal değerlerin, sosyolojik düzenin ve büyüsel inancın geriye dönük bir modelini veriyor, daha önce yaşanılanları haklı çıkarıyor. Buna göre mit, ne basit bir anlatı, ne ilkel bir bilimsel açıklamadır, o kendine özgü bir işleme sahiptir: geleneği daha güçlü kılmak, ona saygınlık ve değer vermek ayrıca onu daha doğaüstü bir niteliğe sahip bir düzeye çıkartıyor. Demek ki; mit tüm uygarlıklar için kaçınılmaz bir harçtır.

Miti ritüelden, sosyolojiden ve maddi kültürden ayırmak imkansızdır. Halk masalları, efsaneler ve mitler, yaşamın üç boyutlu gerçeğiyle bütünleşmek için kağıt üstünde sıradan bir varlık değillerdir.